

БРАНКО МИЉКОВИЋ (1934–1961), ЖАР-ПТИЦА СРПСКОГ НЕОСИМБОЛИЗМА,
ПЕСНИК НАСПРАМ ПРОПЕВАЛЕ ГОМИЛЕ

Ватра и све

Ни данас, шездесет година касније, тај шум није утихнуо. Све се зна, а тајна је остала. Слобода није умела да пева као што су сужњи певали о њој. Сада се и над Бранком Миљковићем надвила једна од оних штеточинских „сенки над Балканом”: велика опасност да ће га се дочепати комесари тривијализације, да ће га одвући у лагуну и направити од њега начитану верзију Томе Здравковића заглабљену у Јатаган-малу. Преносећи један чувени стари интервју Бранка Миљковића, дат у „Мажестику” пет месеци пре убиства песника, позивамо да се то ипак не догоди

Приредио: Богдан Десница

Лани се навршило шездесет година од његове страшне смрти на рубу Ксаверске шуме у Загребу, по свему убиства. Политичког убиства. У јануару 2024. биће деведесет година откако се родио, у Нишу, и помогао се *прејаке речи* у улици Љубе Дидића. Био је буктиња и свезналица, вртлог и провокација, прст у око „пропевалој гомили” и „високо подигнутим сутеренима”. Сувише паметан да се не би лудачио. Једни су га сматрали

„принцом песника”, други егзибиционистом и срачунатим скандал-мајстором. Једни побуњеним високим даром и архетипом певања, други дворским песником и каријеристом.

Кроз његову плаху животну причу промичу лепотице и кепеци, дивни обични људи и опаки култур-комесари, велики мислиоци и мали доушници, министарке-нимфоманке и жиголо-лиричари. А он је, и мртав, остао мера и тајна, „муња сапета у стиху”, један од ретких са дна провалије који су загледи ка звездама.

Сада се над Бранком Миљковићем надвила једна од оних мучних „сенки над Балканом”: велика опасност да ће га се дочепати бекови тривијалне књижевности, слободни зидари псеудожанрова, да ће га одвући у лагуну и направити од њега учену верзију Томе Здравковића заглављену у Јатаган-малу. У нади да се то ипак неће догодити, да ће се пред такво пацерско скрнављење испречити оно што треба, преносимо изводе из интервјуа који је Бранко Миљковић дао Михаилу Блечићу у београдском „Мажестику”, половином септембра 1960, пет месеци пред своју смрт. Интервју је објављен у НИН-у 25. септембра 1960, под насловом „Ајнштајн се може препевати”, а ми га преузимамо из књиге *Убијени песник* Косте Димитријевића (Београд, 2002). Није се допао ни правовернима ни невернима. Зашто?

Ви сте Нишлија. Како сте успели да уђете у све чари језика?

Мени су речи наклоњене само кад их исписујем. Иначе, кад говорим, а нарочито кад се наљутим, свако може да види одакле сам. Има неке љупкости у тим неправилностима јужносрбијанског говора. Немате појма како је то лепо кад се на правом месту употреби реч „бре”. Уосталом, чули сте је и код Растка Петровића, додуше у друкчијем емотивном контексту.

Како сте реаговали на чланак Душана Макавејева објављен у НИН-у („О досадној модерној поезији“)?

Мислим да он, као и неки други критичари (Палавестра, на пример), своју немоћ пред поезијом узимају као критеријум, мерило. Кризу критеријума проглашавају кризом поезије. То је као кад би неко хтео да захвати море у решето, па, кад не успе, устврди да море не постоји.

Ко је наш највећи савремени песник?

Несумњиво Васко Попа.

ВЕЛИКИ И МАЛИ ПЕСНИЦИ

Постоји ли за вас поетска формула света? Ако постоји, реците је.

Све истинске формуле света су поетске. Често буљим у Ајнштајнове формуле и верујем да се оне могу препевати. Савремена физика би могла да узме за епитаф Бодлеров стих: „Човеков пут води кроз шуму симбола.” Моја формула: „Речи су моћан оквир света. Све што се дешава, дешава се на подручју језика и симбола, било да се ради о атомима или о звездама.”

Какве су ваше везе са надреалистима?

Родбинске. Себе сматрам унуком надреалиста. Покушавам да у свом песничком поступку измирим симболистичку и надреалистичку поетику.

Може ли се на нашем језику испевати велика поезија?

На сваком се језику може писати велика поезија. Не постоје велики мали народи, не постоје велики и мали језици. Постоје велики и мали песници.

Шта вас је, који моменат из живота, окренуло ка поезији?

Рано осећање немоћи пред светом нагнало ме у поезију. Човек загледан у свет има пред собом две алтернативе: или да осети своју ништавност или да јој се диви. Дивљење нас изједначаје са оним чему се дивимо. Поезију сам почео да пишем из страха.

Шта вас је навело да книжи дате наслов *Ватра и ништа*?

Мудра успомена на мрачног песника из Ефеса. Заснивајући поезију на онтосу схваћеном на хераклитовски начин, покушао сам да избегнем елећански апсурдну замрзнутост, која се јавља, рецимо, у мојим *Трагичним сонетима*.

У ком оквиру сте покушали да отелотворите хераклитовско схватање певана и мишљена?

У оквиру класичног мита о ватри и птици: Жар-птици.

Који циклус из ваше последње књиге *Ватра и ништа* сматрате најбољим?

Не само ја, већ и други држе да је најуспелији „Утва златокрила”. У том циклусу су очигледна моја настојања да изградим поезију на националним симболима.

У чему је била снага тих симбола?

Њихова снага била би у томе да одразе једно прочишћено народно искуство и да својом сугестивношћу судбински преуреде народну уобразиљу. Властити систем симбола може

се изградити само на властитој националној машти. Уколико се то не уради, никада се нећемо моћи ослободити турско-хеленско-римске, романске симболике која не одговара дубље паганској основи нашег сензибилитета.

ИГРА НА ТРАПЕЗУ

У књизи *Порекло наде* имате циклус песама који се зове „Критика поезије”. Неуобичајено, зар не?

У том циклусу покушао сам да правим поезију од њених недостатака.

Шта спремате у овом тренутку?

Са Милицом Николић преводим стихове Манделштама и Хлебњикова. Поред тога, припремам библиофилско издање својих стихова с илустрацијама Радомира Стевића Раса.

Мислите ли да ће човеков продор у космос наћи одјека у поезији? И зашто га већ

није нашао?

Вероватно. Само, песници су још увек под утицајем трагичног Икаровог лета.

Када сте се највише уплашили?

Само једном, кад ми се учинило да више нећу написати ниједну песму.

Да ли сте нешто заборавили у животу?

Заборавио сам много тога. Пишем песме да бих се сетио шта сам све то имао.

Да ли бисте волели да поново учите да ходате и говорите?

Увек се наново учим усправном ходу и говору.

Шта вас нервира у животу?

Спорост.

Кад би на вама извршили такозвано биолошко смрзавање и пробудили вас кроз двадесет година, шта бисте учинили у том тренутку?

Тражио бих да ме поново замрзну.

Ваша омиљена пословица?

„Празну главу ветар носи.”

Шта мислите о времену-судији?

Време је лажно, али суд његов је истинит.

Да ли бисте хтели још нешто да нам кажете о својој поезији?

Могао бих да кажем још много штошта, али мислим да то није потребно. Свако објашњење је условно и није једино. Оно што је песник желео рећи у песми ни приближно не исцрпљује њен смисао. Сваки би песник могао да каже за себе: ко сам ја да говорим о својој поезији.

Зашто сте своју книгу *Ватра и ништа* посветили критичару Петру Џацићу?

За сваки случај.

Кажите један стих...

Хоће ли слобода умети да пева

као што су сужњи певали о њој

Која уметност је за вас највећа?

Игра на трапезу.

Шта мислите о будућности поезије?

Све што је људско има своју будућност. Будућност поезије је будућност човека. О пропасти поезије говоре они који се плаше прогреса. <

(Извор: Михаило Блечић, „Ајнштајн се може препевати“, НИН, Београд, 25. септембар 1960)

Објављено: понедељак, 28. новембар 2022, 20:07h